

Jón Kalman Stefánsson

HET VERDRIET
VAN DE ENGELEN

Vertaald uit het IJslands
door Marcel Otten

Anthos | Amsterdam

Nu zou het mooi zijn om te slapen tot de dromen in de hemel veranderen, een stille hemel zonder wind, een paar engelenveren die omlaag dwarrelen, verder niets afgezien van de zaligheid van datgene wat van zichzelf geen weet heeft. Maar de slaap vlucht bij de doden vandaan. Als we onze starende ogen sluiten, verschijnen herinneringen, niet de slaap. Eerst komen ze afzonderlijk en zijn ze zelfs mooi als zilver, maar ze veranderen rap in duistere, verstikkende sneeuwval en zo is het al ruim zeventig jaar. De tijd verglijdt, de mensen sterven, het lijk daalt af in de aarde en meer weten we niet. Hier is verder weinig van de hemel te zien, de bergen pakken hem van ons af en het weer, dat diezelfde bergen scherper maakt, is donker als het einde, maar soms, als na een storm de contouren van de hemel verschijnen, menen we witte strepen van de engelen te zien, hoog boven de wolken en de bergen, boven de vergissingen en liefkozingen van de mensen, witte strepen als een belofte van groot geluk. Deze belofte vervult ons met kinderlijke blijdschap en een lang vergeten optimisme ontsluitert, maar het versterkt ook de wanhoop en de uitzichtloosheid. Zo is het: helder licht veroorzaakt diepe schaduwen, groot geluk draagt elders bij aan groot ongeluk en het geluk van de mens lijkt te zijn veroordeeld tot een dans op het scherp van de snede. Het leven is tamelijk eenvoudig, maar de mens is het niet en dat wat wij de raadsels van het leven noemen is onze eigen chaos, ons eigen ondoordringbare woud. De dood heeft de antwoorden, staat ergens geschreven, en hij bevrijdt oude wijsheden voor ons uit zijn boeien. Dat is natuurlijk grote nonsens. Wat wij weten, dat wat we geleerd hebben is niet

ontsproten aan de dood, maar aan gedichten, wanhoop, en ten slotte aan herinneringen over geluk en grote ontgoochelingen. We beschikken niet over veel kennis, maar wat in ons trilt komt in plaats daarvan en is misschien beter. We hebben een lange weg afgelegd, langer dan wie ook voor ons, onze ogen zijn als regendruppels, vol van de hemel, heldere luchten en het niets. Je kunt dus gerust naar ons luisteren. Maar als je vergeet je leven te leven eindig je zoals wij, deze verdreven kudde tussen leven en dood. Zo dood, zo koud, zo dood. Ergens diep binnen in de contreien van het denken, dit bewustzijn dat de mens verheven en duivels maakt, flikkert nog steeds verborgen een licht dat niet wil doven, dat weigert toe te geven aan de drukkende duisternis en de verstikkende dood. Dit licht voedt en kwelt ons, het brengt ons ertoe verder te gaan in plaats van als dieren beroofd van hun taal te gaan liggen en wachten op iets wat misschien nooit komt. Het licht flikkert, we gaan dus verder. Onze bewegingen zijn beslist onzeker, aarzelend, maar het doel is duidelijk: de wereld redden. Jou en onszelf met deze verhalen redden, deze brokjes uit gedichten en dromen die lang geleden in de vergetelheid zijn verzonken. We zitten in een leuke roeiboort, met een kapot net en we zijn van plan sterren te vissen.

SOMMIGE WOORDEN ZIJN SCHELPEN
IN DE TIJD EN ERIN LIGT MISSCHIEN
DE HERINNERING AAN JOU

Ergens in de dichte sneeuwval en de vorst begon het avond te worden en de duisternis van april dringt tussen de sneeuwvlokken door die zich op de man en zijn twee paarden ophopen. Alles is wit door sneeuw en rijp en toch is de lente in aantocht. Ze worstelen tegen de noordenwind, die sterker is dan al het andere in dit land, de man zit voorovergebogen op zijn paard, houdt de teugel van het andere paard vast in zijn hand, ze zijn spierwit en met ijs bekorst en waarschijnlijk veranderen ze binnenkort zelf in sneeuw, de noordenwind wil hen nog te pakken krijgen voordat de lente komt. De paarden zinken weg in de zachte sneeuw, het paard dat achter loopt draagt een vormeloze last op zijn rug, een hutkoffer, een stapel stokvis of twee lijken, en de duisternis wordt dichter, maar niet pekzwart, want ondanks alles is het april en langzaam stappen ze door met een bewonderenswaardige, barse koppigheid die kenmerkend is voor wezens die op de grens van de bewoonde wereld leven. Natuurlijk is er altijd de verleiding om op te geven en velen doen dat ook, ze laten zich door de alledaagse sleur insneeuwen tot ze vast komen te zitten, geen avonturen meer, gewoon blijven staan en de stuifsnieuw over zich heen laten komen in de hoop dat het eens weer opklaart en de heldere hemel terugkeert. Maar de paarden en de ruiter bieden nog steeds

weerstand, ze gaan verder ondanks dat er in de hele wijde wereld niets anders lijkt te zijn dan dit weer, al het andere is verdwenen, een dergelijke sneeuwval wist elk gevoel voor richting, het landschap weg en toch verbergen zich hoge bergen in deze sneeuwjacht, dezelfde die een deel van de hemel aan ons zicht onttrekken, zelfs op de mooiste dagen als alles blauw en helder is, als er vogels, bloemen zijn en mogelijk ook de zon schijnt. Ze heffen niet eens hun hoofd op als uit de meedogenloze sneeuwstorm plotseling de gevel van een huis op hen afkomt. Al gauw duikt een tweede huis op. Dan een derde. En een vierde. Maar ze ploeteren verder alsof geen enkel leven, niets warmes hen iets aangaat en niets ertoe doet behalve de werktuiglijke beweging. Zelfs lichtjes zijn tussen de sneeuwvlokken vaag te zien en lichtjes zijn boodschappen van leven. Het driespan heeft een groot huis bereikt, het rijpaard gaat helemaal naar de trap, tilt het rechtervoorbeen op en schraapt ijverig op de onderste trede, de man bromt iets en het paard houdt op en vervolgens wachten ze. Het voorste paard heft met opengesperde oren het hoofd op, het achterste laat het als in diepe gedachten verzonken hangen, paarden denken veel na en staan van alle dieren het dichtst bij filosofen.

Eindelijk gaat de deur open en een man komt de veranda op met de ogen meteen samengeknepen tegen de tegemoetkomende sneeuw en met hoog opgetrokken schouders vanwege de ijskoude wind, het weer beheerst hier alles, het kneedt ons leven als leem. Wie is daar? vraagt hij luid en hij kijkt omlaag, wervelende sneeuwvlokken rijten de zichtlinie uiteen en man noch paard geeft antwoord, ze werpen slechts een blik terug en wachten, ook het achterste paard met de last. De man op de veranda doet de deur dicht, tast de glibberige trap omlaag, blijft halverwege staan, steekt zijn kin vooruit om beter te kunnen zien en uiteindelijk maakt de ruiter een schor en rochelend geluid alsof hij

brokken ijs en lasterpraat van de taal moet afkrabben, doet zijn mond open en vraagt: Wie ben jij dan wel, verdomme?

De jongen wijkt achteruit en gaat een trede hoger staan. Dat weet ik eigenlijk ook niet, antwoordt hij met een oprechtheid die hij nog niet is kwijtgeraakt en die hem tegelijk tot een idioot en wijsgeer maakt. Niemand in het bijzonder, geloof ik.

Wie is daarbuiten? vraagt Kolbein, de oude kapitein die boven zijn lege koffiekop zit en zijn nutteloze spiegels van de ziel in de richting van de jongen wendt, die weer is binnengekomen en het liefst niets wil zeggen, maar desondanks eruit flapt: Jens de postbode op een ijspaard, hij wil met Helga praten. En vervolgens struint hij langs de kapitein, die in zijn eeuwige duisternis zit.

De jongen gaat snel de trap op, rent de overloop af en neemt met drie sprongen de trap omhoog naar de zolder. In z'n haast vergeet hij alles om zich heen, glipt als een spook door de deuropening en staat dan hijgend in de zolderkamer, stokstijf terwijl zijn ogen aan de verandering van licht wennen. Het is bijna donker daarboven, een kleine petroleumlamp staat op de vloer en voor het door sneeuw en avond bedekte raam tekent zich een badkuip af, schaduwen flikkeren over het plafond en het lijkt alsof hij in een droom is beland. Hij ziet het pikzwarte haar van Geirthrud, haar witte schouders, de hoge jukbeenderen, de helft van haar borst en de waterdruppels op haar huid. Hij ontwaart Helga naast de badkuip met een hand op haar heup, een haarlok heeft zich losgemaakt die scheef over haar voorhoofd valt, zo nonchalant heeft hij haar nog nooit gezien. De jongen gooit bruusk zijn hoofd naar achteren alsof hij zichzelf wakker wil schudden, draait zich dan snel om en kijkt een andere richting op ofschoon voor het oog daar niets bijzonders valt te doen dan te rusten op duisternis en leegte en daar moet een levend oog nooit heen kijken.

Jens de postbode, zegt hij en hij probeert zijn hartslag niet in zijn stem te laten doorklinken, maar dat is natuurlijk zinloos. Jens de postbode is er en hij wil Helga spreken.

Je kunt je weer veilig omdraaien, of ben ik zo lelijk? zegt Geirthrud.

Hou op de jongen te kwellen, zegt Helga.

Kan het soms kwaad een oude vrouw naakt te zien? zegt Geirthrud en de jongen hoort dat ze uit de badkuip stapt.

Mensen gaan in bad, denken over iets na, wassen zich en stappen dan uit de badkuip, dat is allemaal heel alledaags, maar zelfs het alledaagse in deze wereld kan aanzienlijke gevaren in zich herbergen.

Je kunt je nu veilig omdraaien, zegt Helga.

Geirthrud heeft een grote handdoek om zich heen gewikkeld, maar haar schouders zijn nog bloot en haar decemberdonkere haar is nat en wild en waarschijnlijk zwarter dan ooit tevoren.

De hemel is oud, jij niet, zegt de jongen.

Geirthrud lacht zachtjes, een donkere lach en ze zegt: Je wordt pas gevaarlijk, jongen, als je je onschuld verliest.

Kolbein bromt als hij Helga en de jongen dichterbij hoort komen. Zijn gezicht, dat na de zweepslagen van het leven helemaal met rimpels en diepe groeven is doortrokken, vertrekt tot een grijns en zijn rechterhand gaat langzaam over de tafel, tast als een kortzichtige hond, stoot tegen de lege koffiekop en strijkt over een boek waarbij zijn gezicht eventjes ontspant, want literatuur intimideert ons niet, ze scherpt ons, dat is haar aard en daarom kan ze een belangrijke kracht zijn. Kolbeins gezichtsuitdrukking verhardt als de jongen en Helga de gelagkamer binnenkomen, maar hij laat de hand op het boek rusten, Othello, in de vertaling van Matthias Jochumsson: 'Handen

thuis! Zowel u, mijn getrouwen, als de rest: als mijn rol vechten was, ik zou het weten zonder souffleur.' Helga heeft een dikke, blauwe sjaal omgeslagen en ze loopt met de jongen langs Kolbein, die zich nergens in lijkt te interesseren, en dan staan ze buiten voor de deur. Helga kijkt omlaag naar Jens en de paarden, alle drie bijna onherkenbaar, wit en onder het ijs.

Waarom kom je niet naar binnen, man? vraagt ze nogal bars.

Jens kijkt naar haar op en zegt verontschuldigend: Eerlijk gezegd zit ik aan het paard vastgevroren.

Jens gaat altijd voorzichtig met woorden om en als hij 's winters van een lange, barre tocht met de post terugkeert is hij bovendien bijzonder karig met zijn woorden, wat moet je ook in een verblindende sneeuwstorm, boven op een ijskoude hoogvlakte met overal bergtoppen om je heen met woorden aanvangen? En als hij zegt dat hij aan het paard zit vastgevroren, dan meent hij het ook, dan zijn zijn woorden glashelder en ze houden geen diepere betekenis, geen nuances verborgen zoals woorden geneigd zijn te doen. Ik zit aan het paard vastgevroren: dat betekent dat de laatste grote rivier, die hij ongeveer drie uur geleden over moest steken, in het slechte weer diepe kolken verborg en dat, ofschoon het paard groot is, Jens tot boven zijn knieën kletsnat werd, de aprilvorst binnen de kortste keren toesloeg, en man en paard zo door en door aaneenvroren dat Jens zich amper kon verroeren, niet kon afstijgen en het paard aan de onderste trede moest laten schrapen om zich kenbaar te maken.

Helga en de jongen moeten al hun kracht aanwenden om Jens van het paard te trekken en hem op de trap omhoog te ondersteunen, hetgeen geen makkelijk karwei is, want de man is groot en ongetwijfeld rond de honderd kilo zwaar. Als ze hem van het paard hebben af gehaald is de dikke sjaal van Helga door de sneeuw wit geworden en dan komen de trappen nog.

Jens snuift met een kwaai kop, de vorst heeft hem van zijn mannelijkheid beroofd en hem in een hulpeloze oude vent veranderd. Ze schuiven langzaam de trap op. Helga heeft ooit in de gelagkamer een flinke, middelgrote, dronken matroos gevloerd en hem als een baal lompen naar buiten gesmeten. Onwillekeurig leunt Jens met het grootste deel van zijn gewicht op haar, wat is dat eigenlijk voor een joch, daar lijkt niet veel pit in te zitten, die kan al onder sneeuwvlokken ineenzakken, om van een zware arm maar te zwijgen.

De paarden, mompelt Jens op de vijfde trede.

Ja, ja, zegt Helga alleen maar.

Ik zat op het paard vastgevroren en kan zonder steun niet lopen, zegt Jens tegen Kolbein als Helga en de jongen hem door de gelagkamer halfslepen, half dragen.

Haal de kisten van het paard af, zegt Helga tegen de jongen, ik kan het van nu af aan met Jens alleen af. Ga dan met de paarden naar Johan, je zult de weg wel vinden en zeg dan tegen Skuli dat Jens is aangekomen.

Redt-ie het wel met de kisten en de paarden? vraagt Jens twijfelend terwijl hij vanuit zijn ooghoek naar de jongen kijkt.

In die jongen zit meer dan hem is aan te zien, zegt Helga alleen maar en de jongen sleept de kisten het huis binnen, trekt wat warme kleren aan en verdwijnt in de donker wordende avond en het slechte weer met twee doodvermoeide paarden.

II

Als de jongen met Skuli, de redacteur van de krant, terugkomt heeft Jens droge kleren aan en weer gevoel en warmte in zijn benen; hij heeft een enorme portie kwark en gerookt lamsvlees naar binnen gewerkt en vier koppen koffie gedronken. De paarden zijn bij Johan ondergebracht, Geirthruds boekhouder die alleen woont en altijd alleen is, hetgeen natuurlijk begrijpelijk is want mensen zijn ertoe geneigd anderen teleur te stellen. Skuli is lang en dun, hij doet vaak aan een gespannen snaar denken. Hij neemt een kop koffie dankbaar aan, maar hij slaat een biertje af door zijn hoofd te schudden, gaat tegenover Jens zitten en legt zijn schrijfgerei klaar, zijn lange vingers vol ongeduld. Kolbein streelt *Othello* alsof hij met zijn gedachten elders is en wacht erop tot Skuli Jens begint uit te horen, dan krijgen ze de nieuwtjes te horen die de redacteur later in de volgende editie van *De wil van het volk* zal drukken, die eens per week verschijnt, vier compacte pagina's over vis, het weer, de dood, lepra, de groei van het gras, kanonnen in het buitenland. Het kan nooit kwaad ons dagelijks bestaan met nieuws uit de wereld op te frissen, de wind is ons lang vijandig gezind geweest, tot nu toe zijn er in de maand april ongewoon weinig schepen binnengelopen en na een lange winter zijn we hongerig naar nieuws. Jens is weliswaar geen schip dat in verre landen

door de zon is beschenen, maar hij is de draad die ons in de lange wintermaanden met de buitenwereld verbindt, als we onze unieke band met de sterren hebben, de duisternis tussen hen en de heldere maan. Drie tot vier keer per jaar gaat Jens helemaal naar Reykjavik om de post op te halen die hij van de postbode uit het zuiden van het land overneemt, de rest van de tijd woont hij in de Dalen in een klein huisje tussen barmhartige bergen en zomergroene weiden, samen met zijn vader en zijn zuster, die met zo'n heldere hemel in haar hoofd ter wereld kwam dat daar weinig ruimte voor gedachten overbleef en waar zich ook geen zonden in konden hechten. De postroute van Jens is waarschijnlijk de moeilijkst begaanbare van het hele land, in de afgelopen veertig jaar heeft hij twee postbodes het leven gekost, Valdimar en Pal, een noodweer overviel hen beiden in januari op de hoogvlakte met een tussenpoos van vijftien jaar. Valdimar werd gauw gevonden, niet ver van een pasgebouwde schuilhut, doodgevroren, Pal daarentegen pas in de lente nadat de meeste sneeuw gesmolten was. De post zelf, de brieven, kranten, lag gelukkig onbeschadigd in de solide kisten, vanbinnen met canvas bekleed, en in de tassen die de mannen over hun dode schouders droegen. De paarden van Valdimar werden beide levend gevonden, maar ze waren er door de vorst zo slecht aan toe dat ze ter plekke werden afgemaakt. Zijn lijk was voor het grootste deel ongeschonden, maar de raven en vossen hadden Pal en zijn paarden aangevallen. De postbode uit het zuiden brengt Jens het nieuws over dat hij in Reykjavik te weten is gekomen, Jens brengt het hierheen, samen met al het andere dat hij onderweg heeft opgevangen: die en die is dood, die heeft een buitenechtelijk kind op de wereld gezet, Gröndal heeft zich op het strand bezopen, het weer in het zuiden was onbestendig en wisselvallig, een walvis van dertig el is op de Hoornstranden aangespoeld, de coöperatie in Rivierdal

spant zich in voor een stoombootlijndienst op de Meerrivier en ze hebben in Newcastle een stoomboot besteld. Dat ligt in Engeland, voegt Jens eraan toe.

Alsof ik dat niet weet, zegt Skuli rap en zonder op te kijken. Hij vraagt en schrijft zo snel dat de blaadjes bijna vlam vatten. De jongen let goed op hoe de redacteur reageert, hoe hij vraagt, hij probeert zelfs over zijn schouder mee te kijken of er een groot verschil is tussen wat de postbode zegt en datgene wat op het papier belandt. Skuli is zo verdiept en geconcentreerd dat hij de jongen nauwelijks opmerkt, slechts tweemaal kijkt hij een beetje geërgerd op, als de jongen hem onnodig dicht op de huid zit. Er is haast geboden, Jens heeft zich intussen rondgegeten, zijn grote lijf met kwark gevuld, met gerookt lamsvlees, Engelse biscuits, koffie, warm als de hemel, zwart als de hel, en Helga brengt hem zijn eerste biertje en de eerste borrel. Alcohol verandert ons denkbeeld van wat belangrijk is, het gefluit van vogels is opeens belangrijker dan de kranten van de wereld, een jongen met breekbare ogen kostbaarder dan goud, een meisje met kuiltjes in haar wangen brengt meer teweeg dan de hele Engelse vloot. Jens heeft het natuurlijk niet over vogelgefluit of wangkuiltjes, dat zou hij nooit doen, maar na drie biertjes en een borrel is hij toch voor Skuli een onbetrouwbare bron geworden. Iets onverschilligs bekruipt hem, hij verliest zijn interesse voor het wereldschokkende nieuws, welke leger-eenheden waarheen optrekken, of de landvoogd nog op zijn post zit of weggaat, of hij zijn jonge, onervaren schoonzoon de parochie van de Dingvelden toeschuift of niet.

Doet hij dat? vraagt Skuli geestdriftig.

Mijn hemel, is dat nou zo belangrijk? Uiteindelijk komt alles er ineens uit, op de pot is iedereen gelijk, zegt Jens bij zijn derde biertje en hij begint vervolgens Kolbein het nieuwste verhaal over Pal te vertellen die op zoek naar zijn ogen, die de

raven en vossen hebben gestolen, over de hoogvlakte dwaalt. Hij doet het om de oude man te plezieren, zelf heeft hij nog nooit een spook gezien. De levenden bezorgen ons al genoeg ellende, zegt hij en hij neemt een slok.

Skuli raapt zijn papieren bijeen en staat op.

Wil je dit niet lezen? vraagt Jens. Hij heeft dik, blond haar en zou er goed uitzien als hij niet zo'n enorme neus had. Haastig vist hij twee enveloppen uit zijn tas en geeft die aan Skuli. Het zijn de verklaringen of getuigschriften van twee boeren dat Jens vanwege het slechte weer en de onbegaanbaarheid van de wegen niet eerder kon komen en zich daarom niet aan het tijdschema kon houden, tot ergernis van velen, onder wie Skuli.

Is niet nodig, antwoordt de redacteur kortaf en hij knikt naar Helga, keurt de jongen en Kolbein geen blik waardig, maar hij stokt echter en krimpt bijna ineen als hij Geirthrud in de deuropening achter de toog ziet verschijnen. Ze heeft niet de moeite genomen haar nachtzwarze haar op te steken, dat over haar schouders valt en over haar groene jurk, die haar zo goed staat dat Skuli op weg naar huis nauwelijks aan iets anders kan denken, worstelend tegen het noodweer met zijn hoofd vol zwart haar, een groene jurk en lustgevoelens alsof een storm om hem heen woedt.

III

In de winter zijn de nachten donker en heel stil. We horen de vissen op de bodem van de zee ademen en wie de bergen of hoogvlaktes op gaat kan luisteren naar het gezang van de sterren. De ouderen, die in zich hun levenservaring bewaren, zeggen dat daar niets anders is dan leegte en levensgevaar. We komen om als we niet naar onze ervaringen luisteren en we verschimmelen als we er te veel acht op slaan. Ergens staat geschreven dat dat gezang vertwijfeling of iets goddelijks in je wakker roept. Op stille, compleet duistere nachten de bergen in gaan om daar de waanzin of de zaligheid te zoeken, dan heb je misschien voor iets geleefd. Maar er zijn er niet veel die zo'n tocht ondernemen; je dure schoenen slijten en het nachtelijk waken maakt je onbekwaam om het dagelijks werk te verrichten en wie moet jouw werk doen als je het zelf niet kunt? De strijd om het bestaan en dromen passen niet bij elkaar, poëzie en gepekeld vis zijn tegenstellingen en niemand kan van zijn dromen eten.

Zo leven wij.

De mens sterft als je hem zijn brood afneemt en hij verdort zonder dromen. Datgene wat ertoe doet is zelden gecompliceerd en toch moeten we eerst sterven om tot dezelfde vanzelfsprekende conclusie te komen.

De nachten zijn nooit zo stil beneden in het laagland, het gezang van de sterren gaat ergens onderweg verloren, maar hier in het Dorp kunnen de nachten ook behoorlijk stil zijn als niemand onderweg is, behalve misschien de nachtwacht die van de ene naar de andere flakkerende straatlantaarn loopt en ervoor zorgt dat ze niet roken en alleen branden als het nodig is. Nu ligt de nacht over het Dorp, hij deelt dromen, nachtmerries en eenzaamheid uit. De jongen slaapt vast in zijn kamer, hij heeft zich onder het dekbed opgerold. Hij heeft nog nooit in een eigen bed geslapen voordat de dood van Bardur hem drie weken geleden naar dit huis dreef en aanvankelijk had hij er moeite mee in deze stilte de slaap te vatten, met om zich heen niemand die ademhaalt, onderdrukt hoest, snurkt, de geluiden als iemand in bed woelt, er eentje laat vliegen of diep in slaap kreunt. Hier beslist hij ook in z'n eentje wanneer hij het licht uitdoet en daarom kan hij net zo lang lezen als hij zin heeft, dat is een vrijheid die je duizelig maakt. 'Nu doe ik het licht uit,' zei de boer toen hij vond dat iedereen in de woon-slaapkamer lang genoeg wakker was gebleven en toen overviel de duisternis hen. Wie te lang opblijft, kan overdag niet goed werken en wie zijn dromen niet najaagt, verliest zijn hart.

Het wordt langzaam licht.

De sterren en de maan vervagen en gauw stroomt de dag eroverheen, dat blauwe water van de hemel. Een heerlijk licht dat ons helpt de hemel te vinden. En toch bezit dat licht geen grote reikwijdte, van het aardoppervlak reikt het slechts een paar tientallen kilometers in de atmosfeer, daarna neemt de nacht het van het heelal over. Zo is het waarschijnlijk ook met het leven, dat blauwe meer, erachter wacht de oceaan van de dood.

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs
van het Nederlands Letterenfonds

Dit boek kwam tot stand met een subsidie van het
IJslandse ministerie van Cultuur

ISBN 978 90 414 1792 3

© 2009 Jón Kalman Stefánsson. Published by agreement with

Leonhardt & Høier Literary Agency A/S, Copenhagen

© 2012 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,

Amsterdam en Marcel Otten

Oorspronkelijke titel *Englanna*

Oorspronkelijke uitgever Bjartur-Veröld Publishers

Omslagontwerp Esther van Gameren

Omslagillustratie © Steven Kazlowski/Science/Corbis

Foto auteur Einar Falur Ingólfsson

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen